

^v ŠOLSKI PRIJATEL.

Izhaja vsak torek na pol poli in velja na leto 2 fl. 12 kr. po pošti, 1 fl. 36 kr. brez pošte.

Číslo 6.

V torek 8. februarja 1853.

II. tečaj.

Tonček v šoli.

Tonček iz šole domu pridši je tole svojemu očetu pravil:

Tonček. Atej! to je bilo dones lepo v šoli. V cerkvi smo peli, da je bilo kaj, — v šoli so nas g. učitel posadili vsakega na odločeno mesto. Ko smo vsi že po klopih sedeli, so začeli g. učitel govoriti tako prijazno in ljubeznivo, da mi je bilo res milo pri srcu; slednič smo morali vsi vkup glasno obljubiti: pridno v šolo hoditi, se lepo zadržati in vse storiti, kar nam bojo vkazali. Atej! bom lepo vbogal.

Oče. Kako so pa kaj g. učitel rekli, da bi se imeli zadržati.

Tonček. Niso tako dolgo in široko, niso tako terdo in oestro govorili, kakor je me Keznarjev Tomaž bil strašil. Rekli so: Preden v šolo gremo, doma se vmiti, dobro počesati in čedno obleči, — v šoli g. učitelju se pristojno prikloniti in tudi svoje součence in součenke pozdraviti, — potem na svoje mesto se vsesti, s rokami ne igrati, temuč jih na klop pred seboj deržati, tudi s nogami ne ropotati, — ne okoli gledati in šeptati, — lepo paziti, kar oni kažejo in urno storiti, kar vkažejo, po molitvi v versto stopiti in oditi, — po poti iz šole se ne muditi, temuč tiho domu iti.

Oče. Alj ste se že kaj učili v šoli?

Tonček. Se vě da. Nekaj tacih učencov, ki že dalej v šolo hodijo, je pisalo, nekaj jih je rajtalo, pa vsi le tiho vsak na svojem mestu. Nas novince so pa vkazali, z klop priti, okolj njih se vstopiti, ter glasno in počasno odgovarjati, kar bojo nas vprašali.

Oče. Kaj pa so popraševali?

Tonček. Vse take reči, ki jih mi vsi že poznamo; vsi smo vedeli odgovoriti. Nekatere bojazljive učence so na zadnje prašali; — ti niso nič kej znali, — pa vendar jih niso kregali, alj nad njimi vpili, — rahlo so popravili, kar niso prav rekli in so jim prijazno pomagali; in veste kaj, zadnjič so tudi ti že bolj znali in serčno odgovarjali.

Oče. Alj so kaj tebe vprašali?

Tonček. Tete! mene narprej. Barali so: kako mi je ime? Sem moral jim vse svoje imena povedati: Tonček Krasnik Brodnikov, tudi to sem povedal, kako se pri hiši pravi. Potem so barali, kako je ateju, mami — bratom in sestram ime in kaj delajo? Za meno so tudi druge ravno to praševali; pa kaj! nekteri še vedeli niso to povedati; drugi smo jim pomagali — alj koga zavolj tega zasmehovati alj zasramovati, so rekli, Bog obvari, to je gerdo in greh. Potem smo tudi imenovali vse reči, ki jih v šoli vidimo.

Oče. Poskusi jih meni imenovati in povedati, da vidim, da si dobro pazil in jih še nisi pozabil!

Tonček. Prostor, kjer se učimo, se pravi izba, pa še zraven šolska izba, zato ko je v izbi šola; po tem taj šolska izba alj pa tudi učilnica to je izba, v kateri se učimo. V šolski izbi je še: okno, strop, tla, stena, zid, peč, klop, leca (kancel), miza. Posebno so nam g. učitel naročili, vse te imena si dobro zapamtiti in jih počasno, glasno in pravilno izgovarjati. Sedaj je moral eden sam te reči imenovati, sedaj po dva, tri in včasih tudi vsi vkup. To je bilo fletno! Pa, so djali g. učitel, treba je tudi, da grem gledat, kaj uni učenci in učenke delajo. Mesto mene bo vas eden že bolj izučen in priden učenec učil; le tiho bodite in le ga lepo vbogajte, — bom že tudi sam nekaj gledal in poslušal, kako se kej obnašate. Stopil je sedaj med nas Uršičev Honzej, ki že več let v šolo hodi in ki je lani bil nar boljši med vsimi.

Oče. Kaj pa je te med vami počel?

Tonček. On je kratko ponovil, kar smo se bili poprej učili in ko je vidil, da lepo bogamo in že znamo, je nam pokazal — lepe podobice. Na tih podobah je bila viditi kaka živalica, kaka cvetlica, kaka hiša, kako mesto, dolina in več tacih reči. Sedaj je

Honzej poprašal ednega sedaj unega, kaj je to, kako se pravi, zakaj je, odkod je itd. . . kar nismo vedeli, je pa on povedal. No! ko ste tako pridni bili, je rekel na slednje Honzej, bom vam kaj prav lepega pokazal. Ni davno, kar je bil praznik vsih svetih, — glejte! na tej podobici so nebesa. Vidite! tam na sredi je ljubi Oče nebeški, zraven njega Jezus K., ki je toliko terpel in na križu vmerl, tam je rožna devica Maria — okolj tih so angeli in svetniki božji, ki se veselijo in katerim nobene reči ne manjka.

Oče. Alj ti nisim pravil, da se boš lepih reči v šoli učil, in da boš rad u šolo hodil?

Tonček. Da! res je, ljubi moj atej! komaj čakam na jutre, da spet u šolo pojdem!

Kaj in kdo je učitelj.

Neki pisavec pravi takole od učitelja: „Učitelj je mož, ki mora več znati, kakor kar uči, da druge prav in dobro učiti zmore. On je, ki seer s telesom nizko, z dušo pa visoko živeti mora, da se vselej tako vede, kakor se njegovemu častnemu stanu gre in spodobi. On je, ki mu mora biti več dolžnost, kakor pa plača pri sercu. On je, ki mora vsim za izgled biti in svetovati znati. On je, ki mora s svojim stanom zadovoljen biti, zato ker lahko v njem dobro dela in stori. On je, ki mora pripravljen biti za šolo in mladino vse prestati in darovati.“

Kruh.

Nikar se tako kisto ne derži, pravijo mati svojemu sinčeku, ko so mu kosček črnega kruha za južno dali. Ko bi ti pomislil in narajtal, koliko truda nam ljubi kruhek prizadene, preden ga jemo, in koliko lepega se lahko zraven misli in uči, bi gotovo vsako še tako slabo in majhino skorico pobral in z veseljem poljubil in pojedel. Pomisli le, koliko in koliko je le takrat opraviti, preden se žito vseje, iz ktereга pozneje ljubi kruhek imamo. Poglej, koliko košev gnoja se mora le na njivo zvoziti in raztrositi, in kolikokrat mora vendar ratar in živina po njivi gori in doli iti, da je razo-

rano, vsejano in povlačeno! Koliko časa se morajo potem plevice po njivi plaziti, da jo oplevejo in očistijo! In kadar je žito doraslo, pomisli le, koliko je zopet z žetvijo opraviti, in zopet, da je žito posušeno, omlačeno in spravljeno. Pomisli potem, koliko mora zopet mlinar terpeti, ki nam žito melje in za kruh pripravi. Vse noči mora delati, težke žaklje vzdigovati in prenašati in zmiraj noč in dan šumenje vode in ropotanje koles poslušati. Pomisli naprej in glej, koliko je potem zopet s peko opraviti. Kolikrat, kadar ti še presladko spiš, moram že jaz na nogah biti, kruhek narejati in v peč kuriti, da vam otrokom, kadar ustanete, že pečene hlebčike k postelji prinesem. — Zraven si spomni in pomisli, koliko in koliko ljudi je na svetu, ki ljubega kruhka nimajo, in si ga prislужiti ne morejo, ki so ga večkrat lačni, in ga prosijo in išejo po svetu okoli. — Ko bi vse to pomislil in prevdaril, bi se gotovo kislo ne deržal, kadar bi, akoravno črnega kruhka dobil in ga jedel. Res je to, če je lepši kruh, rajše se jě; toda kdor z malim ni zadovoljen, taj boljšega vreden ni, in tudi dobil ne bo. Kdor je od kruha pijan, pravijo dobri ljudje, temu se težko pomaga. To se toliko hoče reči: Kdor ni s tem zadovoljen, kar ima in kar mu je Bog dal, in tega prav ne obrača in ne rabi, in zmirom še več želi, takemu bi nikoli dosti ne bilo in ne teknilo, ko bi še toliko in toliko imel. In če človek tako dela in misli, nikoli resnično srečen in zadovoljen biti ne more. —

Otroci, vi ste zdaj še mladi in še ne veste, kako se vam bo kdaj še za ljubi kruhek godilo, in kako si ga bote služiti in pridobovati mogli. Če bote pridni in radi delali in pošteno živeli, ga vam gotovo nikoli manjkalo ne bo. Zatorej bodite vselej dobri in delajte radi, da ga bote zmiraj dosti imeli. Zraven pa tudi lepo moliti in milega Bogca za kruhek prositi, posebno takrat, kadar rečete: „Daj nam danas naš vsakdanji kruh!“ tako vam bo on dal gotovo dobrega in tečnega kruhka za dušo in telo. —

Tako lepo so mati svojega sinčka budili in učili, kadar so mu kruhek dajali.

Lej kruhek nam je božji dar,

Ne zaničuj ga le nikar! —

A. Praprotnik.

Od sirote.

Pod germičem
V listje zakopala
Se sirota
Kakor zajec vlogu.
Nima mater',
Nima ne očeta,
Ne mačehe,
Nima tudi očma
Zapuščena.
Bog nas varuj zlega!
Germ se gane,
Veje nanj polaga,
Z listjem brani,
Da ga piš ne mrazi,
In s peresci
Binglja, da zvonkljajo:
„Aja tuta,
Lubo dete, spančkaj.“
„Kako ajal?
Lačen, daj mi pape,
Ama, pape,
Potlej ajal, spančkal.
Nimaš ama,
Ata, mama, tata!
Kam sta? kje sta?
Kaj sta šla od mene?“
Vedilo ni,
Da ju nič več nima. —
Po nebesih
Plavajo oblaci,
Božje lučce
Redko so prižgane.

Ne prikriva
Zvezdic mu germiček,
Milji čuta
Kot človeško serce
Izza gore
Lune rog priplava;
Razdelijo
Se na stran oblaci.
Se vpodobi
En oblak človeško.
Glavo, truplo,
Roke, noge ima,
Luno nosi,
Vidi se, — v desnici.
Germ se ogne,
Da tud' dete vidi.
Srotle meni:
Oče grejo s semnja
„Ata, tata!“
Se na glas zasmaja,
In ročice
Proti njemu stegva
„Ata štruce,
Hitro nujte z rogom. *)
Ama papa,
Kje tak dolgo bili?“
Hodi ponjo,
Če si bilo pridno.
„Bilo pridno,“
Reklo, in šlo po njo
Gor k očetu —
Večno je zaspalo.

M. Valjavec.

*) Klfele, kakoršne očetje otrokom iz trgov nosijo.

Kes.

Neki kmet je versto žlahtnih sadunosnih dreves vsadil, in jih je vedno ogledovat hodil. Težko je pričakoval, kdaj bo prvo sadje od njih dobil. Pa glej, komej je spet eno leto minulo, so bile spomladi drevesa z lepimi čvetlicami okinčane, in ob jesenskim času z žlahtnim sadjem napolnjene. Kmet je grozno veselje nad njim imel, in vtergal je nekaj jabelk, da bi jih svojim otrokom domu nesil. Med tim, ko so otročiči očeta veselo pričakovali, je prišel sosedov sin k Tončiku, in ga je zapeljal, da sta na vert šla, in sadje od vsih dreves potergala. Oče so tudi polje zapustili, in se proti domu zavrnili. Ko pa zagledajo, da ni nobeniga jabelka, nobene hruške več na drevesih, so bili žalostni in so zdihovali rekoč: To so hudobni ljudje, da mi še tega veselja ne privošijo. Rad bi vedil, kdo mi je to storil? in zakaj?

Tončik to slišati, je bil ginjen, teče k svojimu tovaršu, in mu reče: ah! kaj sva dopernesla, moj oče so strašno žalostni. Jaz se jim ne upam v obraz pogledati, ker vem, da me ne bodo več ljubili, in me bodo za tako hudobijo kaznovali.

Janezik pa, tako je bilo sosedovimu sinu ime, mu reče: be-dak! ne bodi tako čuden, saj ne vedo, da sva mi dva to storila. Nič si z tega ne stori, temuč bodi serčen, in obnašaj se tako proti očetu, kakor da bi od vsiga tega nič ne vedil.

Potem pa, ko je Tončik domu prišel, so oče otrokom sadje podarili. Vsi so okoli očeta skakali, in se veselili, samo Tončik je žalosten bil, in jel na ves glas jokati. Oče ga vprašajo: moj otrok, zakaj jokaš? Tončik pa odgovori: ah! jaz nisim vreden, da se vaš sin imenujem. Ljubi oče, nikar me več ne ljubite, in ne storite mi nič dobrega, zakaj nisim vreden. Ja, jaz sim tisti hudodelnik, kateri je vse sadje pokradel, in tebe, ljubiga očeta razžalil! Oče pa mu roko podajo rekoč: jaz ti to hudobijo odpustim, samo varuj se drugikrat kaj takiga storiti.

Jože Eržen.

Listonoša.

* *Iz Železnik.* Kakor sem zadnič dopisal, da bi se stan ljudskih šol na Krajskim v kratkim pomnožiti vtegnil, se sliši zdaj za gotovo, da se bo v naše škofii skoraj blizo dvajset šol na novo osnovalo. Sledni rodoljub z radostnim sercom take vesti pozdraviti mora, le naj se pri takih osnovah dohodki učitelja dobro pretresejo in terdno vtemelijo, da se ne bodo spolnovale besede, *katere je nedavno nek visokočastiti gospod izustil: „V. N. se je nova šola napravila — da bode zopet ena sirota več na svetu.“* — Na Ljubljanski normalni šoli je po smerti rajniga Tomaža Kapus-a, ki je dolgo let tam učitelj bil, kej dobra služba izpraznjena. Zeleti je, da bi se vikša šolska oblastnija per postavljanju te službe tud enkolko zvunaj Ljubljane ozerla, ker tud po deželi se najde med mladimi učitelji marskaki bistri um, ki bi Ljubljani gotovo nečasti ne delal! —

* *Iz Gorice.* Oznanim tudi, da zopet en duhoven naše škofie, pridige spisuje, namreč franciškan pater *Mansuet Šmajdek*. Ko so naši duhovniki g. Kaffolove pridige v roke dobili in jih prebirati začeli, so jih vsi (z prav malimi izjemki) hvaliti začeli; torej komej čakajo še drugzega dela teh ogovorov; pa tudi želijo še drugih. Zatorej so nekteri se lotili tega patra, da bi tudi on svoje pridige na svetlo dal. Zakaj ta pater slovi sadaj po celi škofii za naj boljšega pridigarja. Morda jih bode naše društvo prevzeti in natisnuti moglo.

Drobtinčice.

* *Slovenščina* pa vender kej veselo napreduje! Spet je slovensko slovstvo za dve lepe knjigi bogatejše. U zalogi c. k. bukvarnice šolskih knjig na Dunaju je prišel na svetlo: *„Kerščanski katolški nauk okrajšan.“* Temu katekizmu, ki so ga presv. knezoškof *Slomšek* spisali in ki se je že drugič tiskati moral, je pridjana *dogodivščina starih časov noter do novih časov*. Take dogodivščine je nam dosedaj manjkalo; hvala Bogu in slavnemu pisatelju, da jo imamo! Pisana je v čistej, mične in tako ra-

zumljivej besedi, da jo vsak otrok lahko zastopi. Cela knjiga velja terdovezana 15 kr. sr. —

U Gorici je ravno kar na svitlo prišla: „*Povestnica nove zaveze*“; poslovenil Š. Kociančič. Slišali smo, da je več gospodov, ki so si prvi del: „*Povestnica stare zaveze*“, bili kupili, težko čakalo na drugi del. Dobro taj, da je tudi to slavno delo tako izverstno dokončano! Posebno priporočimo to povestnico gg. katetatom — gotovo jim bode v šoli vstregla, — za šolske darila za bolj odraščeno mladino in za berilo v nedelskih šolah. Povestnica nove zaveze velja 30 kr. sr.

* G. Somer, izgledni učitel v Borovljah, pride v Celovec za učitelja v pervenčnici. Težko je nam bilo pri sercu, slišati, da se dva čudna gospoda za službo začasnega učitelja v Borovljah pipata. Eden zmed njih je nek tisti, ki je blizo Celovca dolgo let sem že več gosp. duhovnikov do kervavega mučil, ki je pri šolskej komisii v zapisnik zapisati dal, da hoče protestant postati, če ga oblastnije pri miru ne puste, in ki so ga slednič žandarji iz šole zgnali. Drugi je pa gospon, ki je že enkrat zavolj pijančevanja svojo službo zgubil, ki se več po tabernah, kot v šoli znajde in več pod mizo kakor pri mizi sedi. — Če je temu taka, škoda za lepo in žlahtno polje, ki ga je g. Somer tako skerbno obdeloval; to bode prava toča za šolo! Borna, omilovanja vredna mladina; kdo se bode kej nedolžnih dušic vsmilil?! —

Družtvo sv. Mohora.

* Ravno smo dobili od presv. Lavantinskega knezoškofa za družtvo rokopis: „*Zgodovina svete vere v podobah starega zakona*“; spisal Jer. Ciringar. Sami presv. knezoškof so rokopis pregledali, nekaj popravili in za podobe uravnali. Še te dni bomo zavolj podob na Dunaj pisali. —

* Vse gospode, ki so nanovič tudi za leto 1852 pristopili, prosimo nam na znanje dati, alj so družtvene knjige za leto 1852 dobili alj ne. Ako jih še nimajo, bomo jih koj poslali.

Dalej so pristopili p. n. gospodi: 967. Simič Tom., fajm. pri sv. Barb. bliz Wurmberga; 668 Toplak Fr., kapl. v Cirkovcah; 669. Kutnar Jože, dehan v Kerkovcah; 670. Brežčak Štef., kapl. v Šamarji; 671. Oblak Ant., bogosl. v Celovcu; 672. Kovačič Jož., kapl. v Wiess.

Odgovorni izdaj. in vredn. A. Einšpieler. Natisnil J. Leon u Celovcu.